

ÜLESTÕUSMISPÜHA AD 2024

Js 25:8–9 (1Kr 5:6–8; Mt 28:1–8)

8 Ta¹ neelab surma ära igaveseks ajaks. Ja Issand Jumal pühib pisarad kõigilt palgeilt ning kõrvaldab oma rahva teotuse kogu maalt. Jah, Issand on rääkinud!

9 Ja sel päeval öeldakse: «Vaata, see on meie Jumal, keda me ootasime, et Ta meid päästaks. See on Issand, keda me ootasime, hõisakem ja tundkem rõõmu Tema päästest.»

Ta neelab surma jäädavalt. Ja minu Issand JHWH pühib silmavee ära kõigilt palgeilt, ja oma rahva teotuse Ta kõrvaldab kogu maalt, sest ISSAND on rääkinud. Ja selsinasel päeval üteldakse: «Vaata, see on meie Jumal! Me ootasime Teda pikisilmi ja Ta päästab meid. See on ISSAND, me ootasime Teda pikisilmi – hõisakem rõõmust ja tundkem heameelt Tema päästest!»

Sissejuhatus

Prohvet Jesaja tegutses Juuda kuningate Ussija, Jootami, Aahase ja Hiskija päevil (Js 1:1), s.t 8. sajandi teisel poolel (umbkaudu ajavahemikus 740–686) enne Kristuse sündi. Tegemist oli Assüüria impeeriumi tõusuajaga, mille tulemusena aastal 722/721 hävitati Iisraeli kuningriik ning aastal 701 allutati ka Juuda kuningriik Assüüria ülemvõimule. Jesaja näeb selle keskse põhjusena Iisraeli taganemist Jumalast, mille tulemuseks ongi jumaliku karistusena Jumala rahvast tabav häving välisvaenlaste käe läbi. Jumala eesmärgiks ei ole oma rahvast lõplikult hävitada, vaid teda karistuse abil puhastada, uuendada ja taas üles ehitada.

20. sajandi kriitiline piibliteadus on olnud üsna ühel meelel prohvet Jesaja raamatu jagamisel kolmeks erinevasse ajastusse kuuluvaks osaks: peatükid 1–33 – Proto-Jesaja; peatükid 40–55 – Deutero-Jesaja; peatükid 56–66 – Trito-Jesaja. Ajaliselt paigutuks neist esimene ajaloolise prohvet Jesaja tegutsemisaega, teine Paabeli vangipõlve aega (6. sajandi esimene pool ja keskpaik eKr) ning kolmas vahetult eksiilist naasmise järele (6. sajandi teine pool eKr).

Jättes kõrvale arutelu raamatu (ja selle võimalike osade) autorluse üle² on selge, et mitte ainult alates 40. peatükist, vaid ka varasemates peatükkides sisalduvaid ettekuulutusi Iisraeli päästmise ja Jeruusalemma taastamise kohta on igati asjakohane seostada Paabeli vangipõlvest tagasipöördumise ajaga.

¹ EELK Kirikukäsiraamatu Lugemiste raamatus algab lugemine sõnadega «Vägede Issand».

² Sest miks peaks olema võimatu uskuda, et 8. sajandil elanud prohvet oleks võinud kuulutada ette kakssada aastat hiljem toimunut?

Tõsi, eriti alates Jesaja raamatu 40. peatükist lisandub päästekuulutusele universaalne mõõde. Jumal on kogu loodu Jumal ja Looja ning nagu kõik liha on Tema ees justkui rohi, mis kuivab ja kaob, ja nagu Tema käsule alluvad kõik rahvad (nii nendena, keda karistatakse ja kelle kaudu Jumal ise oma rahvast karistab), nii on Tema päästegi viimselt mõeldud kõigile rahvastele kuni ilmamaa ääreni. Eeskätt on prohveti sõnum mõeldud siiski julgustuse ja troostina Jumala oma armastatud Iisraelile.

Keelelisi märkuseid

Neelab...ära – בָּלַע – sõna בָּלַע tähendab «neelama». «alla neelama».³

Igaveseks ajaks – לָנֶצַח – sõna נָצַח tuleneb verbist נָצַח – «võimust võtma», «võitu saama», «püsima jääma», «kestma» – ning tähistab nii püsivust ja [igi-] kestvust kui ülemvõimu ja võitu.

Issand – eranditult Jumala puhul kasutatava sõna אֲדֹנָי – «[minu] Issand» –, tähendusvarjundiks on tugevus, vägevus, kindlus.

Jumal – originaalis kasutatakse siin Jumala nime יהוה – «JHWH», «Jahve», «Jehoova».

Kõrvaldab – יָסִיר – sõna סָר tähendab siin «eemaldama», «kõrvale jätma», «kõrvaldama», «hülgama», «ära kaotama».

Ning...teotuse – וְהִרְפָּתָה – sõna הִרְפָּתָה – «halvustus», «mõnitus», «põlastus», «teotus», «süüdistus» – tuleneb verbist הִרְפָּתָה – «teotama», «mõnitama», ka «välja kutsuma», «süüdistust esitama».

Issand – originaalis kasutatakse siin Jumala nime יהוה – «JHWH», «Jahve», «Jehoova».

On rääkinud – דָּבַר – sõna דָּבַר – «kõnelema», «rääkima» – tähistab korrastatud, mõtestatud, ka loovat kõnelemist.

Ja...öeldakse – וְאָמַר – sõna אָמַר tähendab «ütlemata», «teada andma», aga ka «mõtlemata» või «[mõeldut] väljendama».

Ootasime – קִיִּינוּ – sõna קָהַת tähendab siin «lootma», «[pikisilmi, igatsusega] ootama».

Et Ta meid päästaks – וְיִשְׁעֵנוּ – sõna שָׁעַת – «päästma» – juurde kuulub lisatähendusena mõte avarusest, niisiis tähistab see eeskätt kitsikusest, vangistusest, ahistusest ja ahastusest, ka ohtudest vabastamist, samuti [päästvat] abi, säästmist, ka võidu ja võimuse saamist.⁴

³ Sama sõna kasutatakse Js 27:7 alguses, kus see on tõlgitud «hävitab».

⁴ Samast tüvest pärineb nimi יְהוֹשֻׁעַ – Joosua, Jeesus.

Issand – originaalis kasutatakse siin Jumala nime יהוה – «JHWH», «Jahve», «Jehoova».

Hõisakem – גִּילָה – sõna גִּיל tähendab «rõõmutsema», «rõõmust hõiskama», «rõõmust hüppama».

Ja tundkem rõõmu – וְנִשְׂמְחָה – sõna נִשְׂמָח tähendab «rõõmustama», «heameelt tundma».

Sisuline analüüs⁵

Jesaja raamatu 25. peatüki alguses pöördub prohvet mitte Jumala nimel rahva poole, vaid rahva esindajana Jumala poole. Tegemist on reaktsiooniga Jesaja raamatu 23. ja 24. peatüki hävingusõnumitele, mis olid suunatud peamiselt Tüürose ja Siidoni, kaugema ettekuulutusena aga ka Assüüria (ja teiste paganarahvaste) vastu. Jesaja ülistab Issandat ning kiidab ja tunnistab Tema nime, s.t toob Ta – iseäranis Tema nime rõhutades – esile kui «oma Jumala» ja samal ajal ka ainsa tõelise Jumala, kellel on meelevald kõigi riikide ja rahvaste üle ning kes kasutab seda meelevalda eeskätt oma rahva, iseäranis vaeste, rõhutute, viletsate, päästmiseks.

Esimene ja peamine põhjus Issandat kiita ja Tema nime tunnistada seisneb prohveti jaoks selles, et Issand on teinud suuri imetegusid ning Tema kavatsused on kindlad ja ustavad. Siinkohal on hädavajalik pöörata tähelepanu viimase eestikeelse tõlke teatavale ebaadekvaatsusele, mis tuleb esile eeskätt selles, et samal ajal, kui kõneldakse Jumala nime kiitmisest (või nagu oleks parem tõlkida, tunnistamisest), jääb see nimi ise nimetamata, kuna see on asendatud sõnaga «Issand».

Originaalis seisab Js 25:1 alguses aga rõhutatult Jumala nimi יהוה – «JHWH», «Jahve» –, mis pole mitte pelgalt nimetus, vaid väljendab Jumala olemust ning seda, et Ta on ainus tõeliselt olemas olev Jumal.⁶ Ühtegi teist Jumalat peale Tema ei ole ning seda peavad viimaks tunnistama ka kõik paganarahvad: «Seepärast austage ka ida pool ISSANDAT (יהוה), mere saartel ISSANDA (יהוה), Iisraeli Jumala nime.» (Js 24:15)

Jumal – ainus tõeline Jumal, Vägede ISSAND – on teinud maatasa, rusu- või lausa sõnnikuhunnikuks paganarahvaste seni kindlaks, vallutamatuks, ligipääsmatuks peetud linnad⁷ – prohvet peab siin silmas nii Tüürost ja Siidoni, mis on juba purustatud, kui ka Damaskust ja teisi paganate linnu, mida peagi tabab sama saatus. Samal ajal töötab Jumal kaitsta Jeruusalemma Assuri kuninga eest ning hävitada õige pea Assüüria (vt Js 37–38),

⁵ Järgnevalt on osaliselt kasutatud Jõuluaja esimese pühapäeva tekstikäsitlust (Js 25:1.4–5).

⁶ «Ja Jumal ütles Moosesele: «Ma olen see, kes ma Olen!» Ja Ta jätkas: «Ütle Iisraeli lastele nõnda: «Ma Olen on mind läkitanud teie juurde.»» (2Ms 3:14)

⁷ «Tühi linn purustatakse, kõik kojad suletakse, sissepääsu ei ole. Linna jääb häving ja värav taotakse puruks» (Js 24:10.12)

kinnitades, et seda ei taastata enam iialgi. Kõige selle tulemusel hakkavad vägevaimaksi peetud rahvad austama Jumala vägevust ning need, keda seni on kardetud, ise kartma Issandat.

Samal ajal, kui vägevad värisevad, kardetavad kardavad ja enesele kindlad kokku kukuvad, hoiab, kaitseb, kinnitab ja varjab Issand viletsaid, rõhutuid, vaeseid, ahistatuid, allasurutuid: «Sest Sa oled kindluseks viletsale ja pelgupaigaks vaesele ta kitsikuses, ulualuseks raju eest, varjuks palavuse eest; on ju julmade viha otsekui raju, mis raputab müüri.» (Js 25:4) Paganarahvad on oma võimsuses hirmuäratavad, ent nad pole siiski enamat kui vastu müüri pekslev vihmavaling, mis ei suuda kahjustada neid, kes on leidnud kindla ulualuse Issandas.

Issand on oma rahva, oma vagade, oma viletsate ainus kindel ja tõeline ulualune ning varjupaik – häda neile, kes üritavad leida mõnda teist: «Te ütlete: «Me oleme sõlminud surmaga lepingu ja loonud põrguhauaga liidu – tulgu või uputusetulv, meieni see ei ulatu, sest me valisime oma varjupaigaks vale ja pugesime pelgu pettusesse.» Rahe hävitab vale varjupaiga ja veed uhuvad ulualuse.» (Js 28:15.17); «Häda kangekaelseile lastele, ütleb Issand, kes peavad nõu, aga ilma minuta, ja kes teevad liidu, aga ilma minu Vaimuta, lisades patule patu, kes lähevad alla Egiptusesse, küsimata nõu minu suust, et põgeneda vaarao kaitse alla ja otsida varju Egiptuses. Seepärast tuleb vaarao kaitse teile häbiks ja Egiptuse varju alla kippumine teotuseks.» (Js 30:1–3)

Jumal päästab oma rahva võõraste pihust (vrd Js 38:6). Prohvet kasutab illustratsioonina kaht vastandlikku pilti: võõraste märatsemine surutakse maha nagu lõõsk halvab põuast paakunud maa, ning paganate võitluslaul vaigistatakse, nagu pilv varjutab palava (Js 25:5). Kui tegemist on viitega konkreetsele ajaloolisele sündmusele, siis peetakse siin silmas Jeruusalemma tulemusetut piiramist assüürlaste poolt aastal 701 eKr. Samas näitavad järgnevad salmid selgelt, et tegemist ei ole pelgalt viitega konkreetsele ajaloolisele sündmusele, vaid märksa kaugemale ulatuva prohvetikuulutusega, mis puudutab mitte ainult Iisraeli rahva, vaid kogu inimkonna tulevikku: «Ja vägede Issand valmistab sellel mäel kõigile rahvaile võõruspeo rammusate roogadega, võõruspeo laagerdatud veiniga, üdirammusate roogadega, pärimi pealt selitatud veiniga. Ta hävitab sel mäel loori, mis looritab kõiki rahvaid, ja katte, mis katab kõiki paganaid. Ta neelab surma ära igaveseks ajaks. Ja Issand Jumal pühib pisarad kõigilt palgeilt ning kõrvaldab oma rahva teotuse kogu maalt. Jah, Issand on rääkinud!» (Js 25:6–8)

Mägi, mida siin silmas peetakse, on Siion – sellele on vihjatud Js 25:5, kus kasutatud põuda või põuast paakunud maad tähistav sõna יְיִצְחָק on pärit samast tüvest, nagu ka nimi יְיִצְחָק – «Siion». Siion tähistab eeskätt Jumala rahvast Iisraeli, aga nagu öeldud, ei puuduta see ettekuulutus mitte ainult neid, vaid tegemist on ehk mõnevõrra ootamatugi eshatoloogilise pilguheiduga, milles võib näha messiaanliku tuleviku ettekuulutust tervele inimkonnale.

See, mida Jumal töötab, tähendab inimestele tuntud tegelikkuse pöördumist vastupidiseks: kaduvusele allutatud, surma poolt alla neelatud inimesed saavad näha, et Jumal «neelab», s.t hävitab hoopis surma enda jäädavalt, ning need, kes on vaata et uppunud pisaratesse, võivad teada, et Issand pühib kõik silmavee nende palgeilt. Issand, kelle käsivart mõnigi on pidanud liiga lühikeseks ja jõuetuks selle maailma suurte ja nende jumalate vastu, on tegelikult ainus tõeline Jumal, kes saab võitu vägevaist ning kelle peale võib alati loota, sest Ta tuleb kindlasti ning aitab ja päästab. Issanda käsi viibib Tema pühal mäel ning Tema rahvas – need, kes Teda igatsedes ootavad ja kelle lootus ei jäta neid häbisse –, võivad Temas hõisata ja Tema päästest igavesti rõõmu tunda.

Issand töötab võtta ära oma rahva teotuse. Samal ajal, kui Iisraeli rahvas ise eesotsas oma valitsejatega peab teotuseks eeskätt allajäämist võõrastele vallutajatele, on Jumala silmis Tema rahva suurimaks teotuseks see, et nad ei looda mitte Tema peale, vaid üritavad leida abi ja päästmist kuskilt mujalt ja kellegi teise juures – nende juures, kes tegelikult toovad vaid valu, häbi ja hävingut: «Vaata, sa loodad Egiptuse, tolle murtud pillirookepi peale, mis tungib pihku ja puurib selle läbi, kui keegi selle peale toetub. Niisugune on vaarao, Egiptuse kuningas, kõigile, kes tema peale loodavad.» (Js 36:6)

Jumala rahva teotuse kõrvaldamine tähendab tema saatuse pööramist, ja see ei puuduta mitte ainult neid, kes on jäänud elama oma maale, vaid neidki, kes on kas ise pagenud või vägisi pagendusse viidud, olgu Assüüriasse, Egiptusse või mujale: «Sel päeval puhutakse suurt sarve ja niihästi need, kes olid kadunud Assurimaale, kui ka need, kes olid pillutatud Egiptusemaale, tulevad ja kummardavad Issandat Jeruusalemmas pühal mäel.» (Js 27:13)

Kogu inimkonna lunastusloo seisukohalt tähendab see patule ja surmale allutatud inimeste päästmist kaduvuse orjusest ning kõigi laialipillutatute kogumist Jumala riiki siis, kui Inimese Poeg, s.t Kristus, Messias, tagasi tuleb: «Ta läkitab oma inglid suure pasunahäälega ja need koguvad kokku Tema valitud neljast tuulest, taeva ühest äärest teise ääreni.» (Mt 24:31)

Issand, Iisraeli Jumal, on see, kes päästab, ja selles teadmises on peidus ka Tema kui meie Päästja nimi: יהושוע – Jeesus, «Issand päästab», «Issand on päästja». Kristus on «kõrvaldanud iga valitsuse ja iga meelevalla ja väe» (1Kr 15:24), Ta on kõrvaldanud ka «meie võlakirja, naelutades selle risti külge» (Kl 2:14), ning viimaks on Ta «kõrvaldanud surma ning on evangeeliumi kaudu toonud valge ette elu ja kadumatus» (2Tm 1:10).

Jutluseks

Ülestõusmispüha on tähtsaim kirikupüha, millel teataval määral rajaneb kogu liturgiline kalender ning mis määrab ka kirikukalendri iganädalase rütmi: nädala

esimene päev ehk pühapäev on Issanda ülestõusmise päev, samamoodi nagu reedel meenutatakse Tema ristisurma ning kolmapäeval Tema äraandmist Juuda poolt.

Apostel Paulus ütleb, et kui Kristust ei ole üles äratatud, siis on meie usk tühine (vrd 1Kr 15:17), ning on päris selge, et Paulus ei kõnele siin ülestõusmisest kui millestki sümboolsest, mingisuguse abstraktse hea ja kurja vahelise võitluse või inimese seesmise «valgustatuse» kontekstis, vaid kui millestki täiesti konkreetsest ja füüsilisest.

Ka evangeeliumide tunnistus Jeesuse ülestõusmisest on rõhutatult ihulik: Ülestõusnu kutsub jüngreid ennast katsuma, sööb ja joob koos nendega, kinnitab neile otsesõnu, et Ta ei ole vaim, vaid lihast ja luust inimene (vrd Lk 24:39). Kuigi mitte ükski inimene ei näinud pealt ülestõusmise hetke, oli üsna palju neid, kellele Jeesus ennast pärast surnuist üles tõusmist näitas (vrd 1Kr 15:3–8). Algusest peale on kristliku usu ja kuulutuse keskmeks olnud sõnum, et «Kristus suri meie pattude eest, nagu on kirjutatud pühades kirjades, ja maeti maha ja äratati kolmandal päeval üles pühade kirjade järgi» (1Kr 15:3j).

EELK Kirikukäsiraamatu lugemiskava järgi on kolmanda lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks kas prohvet Jesaja kinnitus, et Issand «neelab surma ära igaveseks ajaks» (Js 25:8j), või nagu kahel eelnevalgi aastal prohvet Hoosea kutse pöörduda tagasi Issanda juurde, kes «on meid murdnud ja parandab meid; on meid lõonud ja seob meid; teeb meid elavaks kahe päevaga, kolmandal päeval aitab meid üles ja me võime elada Tema palge ees» (Ho 6:13).

Kolmanda lugemisaasta Epistel (1Kr 5:6–8) on õigupoolest Ülestõusmispüha vanakiriklik Epistel, milles apostel Paulus kutsub meid saama uueks Kristuses kui meie eest tapetud Paasatalles ning elama kasinuses ja tões.

Kolmanda lugemisaasta Evangeelium [Mt 28:1–8) toob meieni enesestmõistetava tunnistuse Jeesuse ülestõusmisest, rõhutades, et seeläbi on saanud mööda vana ja alanud uus ajastu, pimedus on andnud maad valgusele ning nagu elu on võitnud surma, nii on hirm, ahastus ja lootusetus võidetud Issanda ülestõusmise väe ja sellest sündiva rõõmu läbi. Nendel, kes on ülestõusmise sõnumist osa saanud, on nüüd üksainus ülesanne: minna rutuga, lausa joostes seda sõnumit edasi kuulutama, järgnedes just seeläbi Jeesusele ning teades, et Tema ise käib meie eel.

Jesaja prohvetikuulutusele jutlustades on võimalik lähtuda selle ajaloolisest kontekstist, kandes selle üle ka tänapäeva, kuna me teame, et nagu inimese loomus, nii pole ka inimkonna ajalooline tegelikkus aastatuhandete möödumisest hoolimata muutunud: endiselt põrkuvad kõikvõimalikud võimu- ja majandushuvid, ning enamasti on ikka nii, et suurte ja vägevate omavaheline mõõduvõitmine toob kõige enam kannatusi väikestele ja nõrgematele. Inimlikult võttes oli ka Kristuse ristikannatus ja surm Temast

suuremate ja vägevamate (n-ö «tegiijate») poliitika ja võimumängude paratamatu tagajärg, kujutades endast nõnda kogu inimajaloo traagika apogeed.

Pärast seda, kui ristil olid kõlanud sõnad «See on lõpetatud!» (Jh 19:39) ning Kristuse hauakoopa suule oli veeretatud raske kivi, näis igasugune lootus mõttetuna. Ometi sündis nimelt seal midagi täiesti uut ja enneolematut: just oma kannatuste ja surmaga tegi Kristus lõpu kannatuste, surma ja kaduvuse ülemvõimule Jumala loodu üle.⁸ Mägi, millel Jumal «hävitab loori, mis looritab kõiki rahvaid, ja kätte, mis katab kõiki paganaid», neelates «surma ära igaveseks ajaks» (Js 25:7j), on esmalt Kolgata ning viimselt, Messia taastulekul, Õlimägi (vrd Sk 14:4).

Maised kuningriigid tulevad ja lähevad, ent viimaks peavad kõik kohutavad kokkuma ja vägevad värisema, ning siis on isegi «kuul häbi ja päike häbeneb, sest vägede Issand on kuningas Siioni mäel ja Jeruusalemmas» (Js 24:23). Kristus on surnuist üles tõusnud, surmaga surma maha tallanud ja neile, kes hauas olid, elu kinkinud.

Jutluse võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Inimkonna ajalugu on pattulangusest saati märgistatud patust, kurjast, ülekohtust, kannatustest ja surmast. Suure osa kõigest sellest põhjustavad inimesed üksteisele ise – nii isiklikult kui tervete rahvaste ja riikidena. Nagu Iisrael Vana Testamendi päevil, nii on läbi aegade – ka tänapäeval – iseäranis väiksed rahvad ja riigid endast suuremate ja võimsamate meelevaldas, ning enamasti kannatavad kõikvõimalike poliitiliste ja võimumängude tagajärjel ikka kõige nõrgemad ja need, kellel neis mängudes mingit sõnaõigust ei anta ja kellel pole kõigest sellest midagi võita. See on ajalooline reaalsus, mis tänapäevalgi toob kaasa masendust ja lootusetust, eriti siis, kui näeme, et need, kelle ülesanne peaks olema seista rahvaste hea käekäigu eest, tegutsevad pigem omaenda isiklikes huvides ja omaendagi rahva vastu.
2. Nii oli see prohvet Jesaja päevil Iisraelis, ja nii oli see ka Jeesuse päevil. Inimlikult vaadates jäi Jeesuski keset erinevate poliitiliste jõudude võimumänge justkui hammasrataste vahele: juutide ülempreestrid ja vanemad kartsid pahandusi roomlastega ning otsustasid tüütu tülitekitaja kõrvaldada; rooma asevalitseja Pilaatus muretses oma positsiooni ja keisri soosingu pärast ning laskis šantaažile järele andes hukata mehe, kelle teadis olevat täiesti süütu. Jeesus, kes polnud teinud midagi kurja, pidi kandma ristihäbi ja surema koos tõeliste kurjategijatega. Taas kord näis õigus alla vanduvat ülekohtule, kuri võitvat hea ning surm lämmatavat

⁸ Paul Tillich räägib ühes oma jutluses Nürnbergi sõjatribunali ees tunnistanud mehest, kes oli end kuude viisi varjanud Vilniuse juudi surnuaial. Mehe tunnistuse järgi tõi keegi naine ühes teises hauas ilmale poja. Naist aitas sünnitusel 80-aastane surnumatja, kes olla vastsündinud lapse nuttu kuuldes hüüdnud: «Suur Jumal, kas Sa oled meile viimaks ometi Messia läkitanud? Sest kes muu kui Messias võiks hauas sündida?» – Too surnumatja aimas tõde: Messias ei sündinud küll mitte hauas, vaid Petlemma sõimes, ent just hauast tõustes saavutas Ta võidu surma ja haura üle ning tõi valge ette elu ja kadumatusse.

elu. Kui Jeesus ütles ristil: «See on lõpetatud!», siis Ta pidas silmas seda, et on oma ülesande ja iidsed lunastuse töötused täitnud – need aga, kes Teda armastasid ja leinasid, mõistsid neid sõnu päris kindlasti tunnistusena lõplikust allajäämisest.

3. Jumal näeb kõike hoopis teisiti: just seal, kus kõik näib lõppevat, on uus algus. Kristuse surm ei ole lüüasaamine, vaid võit: oma surmaga on Kristus surma maha tallanud ning oma ülestõusmisega on Ta kõrvaldanud nii patu, kaduvuse orjuse kui inimkonda ähvardanud igavese hukatuse. See, mida Jumal oli kord prohvet Jesaja kaudu töötanud, on nüüd täidetud: sellel mäel, Kolgata mäel, on Issand «neelanud ära surma» ja «kõrvaldanud oma rahva teotuse». Ning kord, viimsel päeval, kui Kristus tagasi tuleb ja Tema jalad seisavad Õlimäel (Sk 14:4), annab Ta kõik üle oma Isale, olles kõrvaldanud surma, kaduvuse ning kõik meelevallad ja väed, nii et viimaks on Jumal kõik kõiges (vrd 1Kr 15:24–28).